

bastion.⁴ Psychoanalytici dienen zich minder te laten leiden door beschouwingen over de pathologie van hun patiënten, maar meer te onderzoeken waar het analytische veld is aangetast. Is er sprake van een defecte alfa-functie? Is er een te grote aanvoer van bèta-elementen die niet verwerkt geraken? Is het container-contained-mechanisme verstoord, en dreigen killer-contents het bevattingsvermogen van de patiënt en de analyticus te beschadigen?

Alle auteurs presenteren ons compacte en gesofisticeerde artikelen die moeilijk te begrijpen zijn als men niet thuis is in het denken van Bion. Heel bijzonder zijn de talrijke klinische vignettes, die ingewikkelde concepten en dynamieken mooi illustreren. Toch indrukwekkend hoe Antonino Ferro zich heeft omringd met creatieve collega's die hun plaats innemen op de internationale analytische scène! Zijn opvolging is verzekerd.

Noten

- 1 Metalepsis is een stijlfiguur in de retorica waarbij een verwisseling van oorzaak en gevolg plaatsvindt, bijvoorbeeld ›Hij bekeek het gras aan de onderkant› in plaats van ›Hij was dood›. Ook een narratief kan metaleptisch doorkruist worden door een ander narratief dat niet logisch daarin past.
- 2 Unison: op dezelfde golflengte zitten. De Italiaanse muziekterm *unisono* houdt in dat verschillende instrumenten inclusief de stem eenzelfde melodielijn volgen.
- 3 *Dream ensemble* of droomensemble is het continuüm dat rêverie, transformatie in dromen, spreken als dromen, dagdromen en nachtdromen omvat.
- 4 Een bastion is een afgesplitste sector in de psyche die in de loop van een psychoanalyse geïntegreerd wordt. Het dient zich aan als een catastrofale ontwikkeling, maar uiteindelijk leidt het tot verrijking en verdieping.

Kleine genealogie van ons psychisch bestaan

Bespreking van

Melanie Klein (2021). *Het kind in ons — De diepe oorsprong van ons wereldbeeld*. Amsterdam: Sijbbolet. ISBN 9789491110467, 86 pp., € 12,50

JOS DE KROON

Op het eind van haar leven was Melanie Klein *lonely and sad*. In haar persoonlijk leven had zij vele tegenslagen moeten incasieren. Zij verloor haar zoon Hans, en met haar dochter Melitta, die psychiater en psychoanalytica was geworden, had zij een vechtrelatie tot aan haar dood in 1960. Met Anna Freud voerde zij een felle, niet-aflattende strijd, waardoor zij nogal wat tegenstanders kreeg, onder wie Donald Winnicott, maar ook wel medestanders, zoals Wilfred Bion.

Een jaar vóór haar dood kreeg zij een uitnodiging van de universiteit van Manchester om voor de vakgroep antropologie en sociologie een voordracht te houden. Zij was volkomen vrij in het kiezen van een onderwerp en daar maakte zij dankbaar gebruik van. Het was voor haar een uitdaging om de lezing dusdanig op haar gehoor af te stemmen dat het begrijpelijk zou zijn voor een publiek dat niet vertrouwd was met haar werk en de psychoanalyse. Het resultaat is opgenomen in de bundel *Envy and gratitude and other works* uit 1975, onder de titel *Our adult world and its roots in infancy*. Deze tekst ligt nu in vertaling voor ons, en in die vertaling lijken Kleins stijlkenmerken behouden te zijn. Voor zover ik kan nagaan is dit de eerste keer dat een tekst van Melanie Klein in het Nederlands is vertaald. Op deze manier maken wij kennis met haar opvattingen over psychische mechanismen

als projectie, introjectie, onbewuste fantasieën, splitsing, de paranoïde-schizoïde en de depressieve positie. Ook de wat bekendere binaire verdeling tussen goede en kwade borst komt aan de orde. Van het een kan het kind genieten, en het andere haat het. Beide posities blijven gedurende het latere leven aanwezig en zullen deze vroege ervaring van de relatie met de moeder in de omgang met anderen kleuren. De voornoemde psychische mechanismen vormen de bouwstenen van de objectrelatietheorie, waarvan Melanie Klein een van de grondleggers is.

Het kind in ons bevat naast de vertaling van *Our adult world and its roots in infancy* een inleiding en een korte biografie door Leontine Brameijer.

De centrale tekst, de inleiding en de biografie geven een goed beeld van de betekenis die Melanie Klein voor de psychoanalyse had en nog steeds heeft. Dat kan voor belangstellenden een aanmoediging zijn om zich verder in haar denken te verdiepen en de meer technische teksten te gaan lezen. In feite was Klein een autodidact en ervaringsdeskundige. Zij had een ongelukkige jeugd, maakte diverse ernstige depressieve perioden door en ervoer zware verliezen in haar eigen gezin. Zij ging in psychoanalyse bij Sándor Ferenczi, die haar inspireerde om zich te verdiepen in de psychoanalyse. Zij nam daartoe een kortere tekst van Freud ter hand en las *Over de droom*, dat een jaar na *De droomduiding* in 1901 verscheen. Dat was het begin van het verlangen om zelf psychoanalyticus te worden. Ferenczi gaf haar het advies om haar eigen kinderen te observeren en haar indrukken nauwkeurig te noteren. Daarmee legde Klein de basis voor haar theoretische visie op de vroege ontwikkeling van het kind. Het is interessant of deze inzichten hun bron vinden in de ervaringen die zij heeft opgedaan in de periode van de opvoeding van haar dochter Melita en waar wellicht ook de oorsprong ligt van de onmin

die zij beiden later hebben ondervonden. Vlak voor Freuds dood ontmoette zij hem persoonlijk, maar hij toonde weinig belangstelling voor haar ideeën. Desondanks bleef zij een trouwe volgeling van hem.

Het kind in ons kan beschouwd worden als een zeer korte introductie op het werk van een belangrijke denker in de psychoanalyse. In de tekst staan hier en daar wat onduidelijke zinnen, zowel in de vertaling als in de inleiding en de biografie, maar deze onfeiten kunnen niet verhinderen dat dit mooi uitgegeven en zeer handzame boekje een goed portret tekent van Melanie Klein en haar inzichten in de complexiteit van het subject in wording. Zowel de geïnteresseerde leek als de professional zal er ongetwijfeld door worden geboeid. Het is weliswaar een korte tekst, maar de belangrijkste ideeën van Melanie Klein komen erin aan bod en kunnen de lezer uitnodigen verder te lezen.

Psychoanalytische psychotherapie: een nieuw handboek

Bespreking van

Thijs de Wolf (2022). *Autonomy, relatedness and Oedipus — Psychoanalytic perspectives*. Bicester: Phoenix Publishing House. ISBN 9781912691999, 324 pp., £ 30,99

MARC HEBBRECHT

Met dit boek bekroont Thijs de Wolf, een boegbeeld van de psychoanalytische therapie en de psychoanalyse in Nederland, zijn mooie carrière als leidinggevende figuur. Hij wist de psychoanalytische praktijk te combineren met wetenschappelijk onderzoek en onderwijs, wat toch een bijzondere prestatie